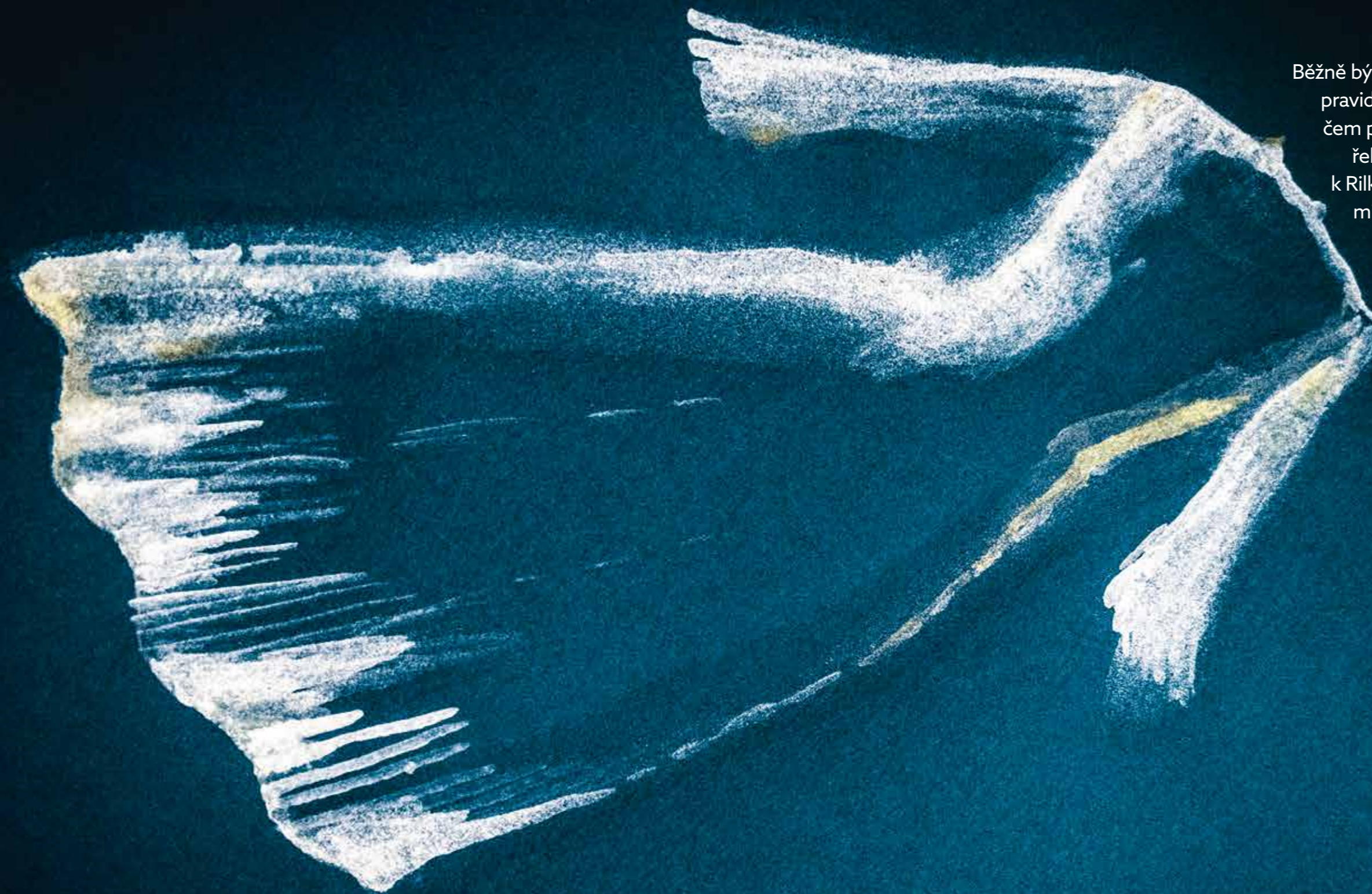
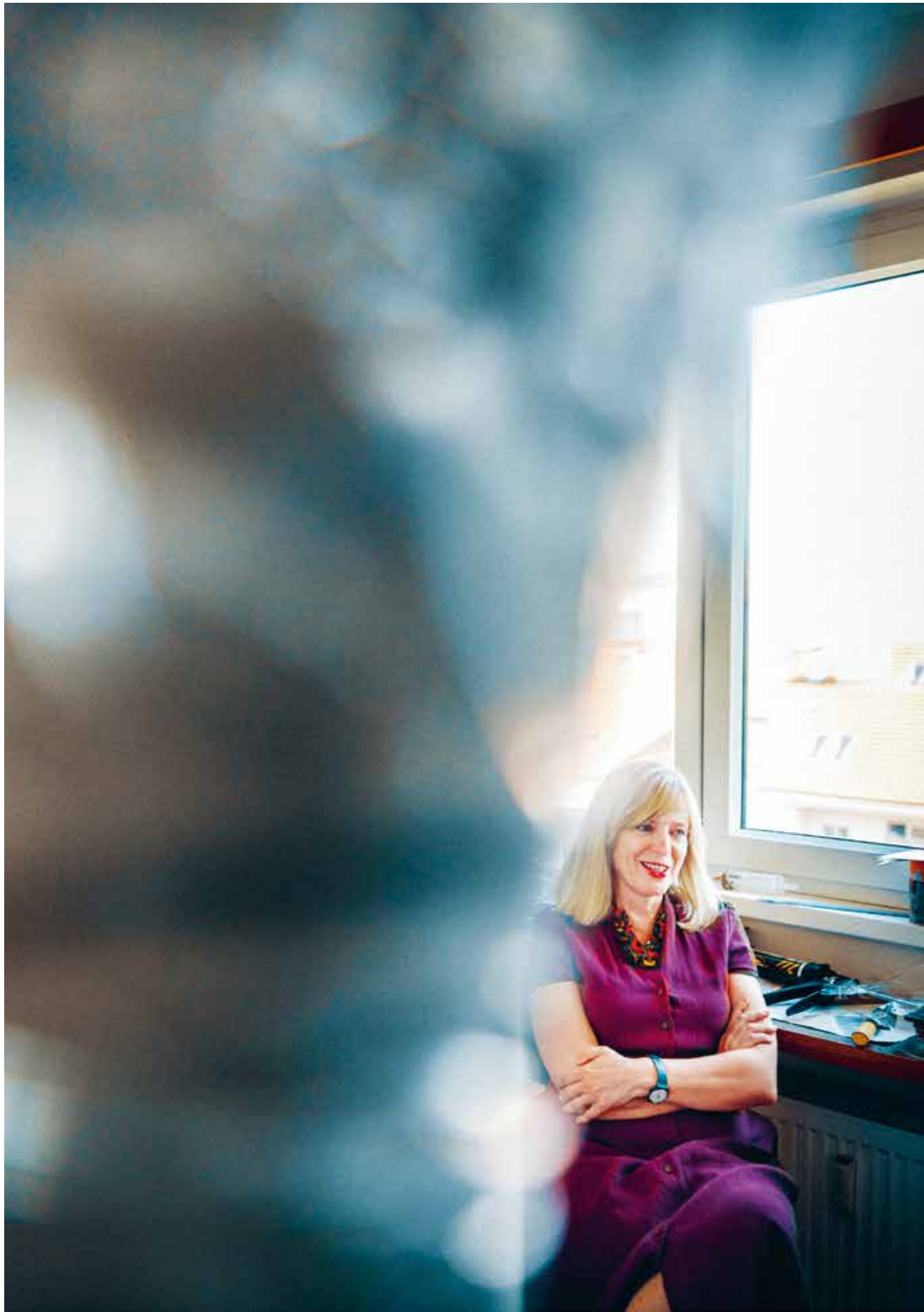


Mezi Rilkeho ženami

Běžně býval jejím pracovním nástrojem skalpel a ateliér pravidelně plnily bloky sněhobílého polystyrénu. Na čem pracuje jedna z nejvýraznějších českých sochařek dnes? O její cestě k ilustraci a blízkém vztahu k Rilkeho tvorbě jsme si povídaly obklopené černými čtvrtkami s dokončenou prací pro knihu, vůní kávy a k tomu nám kynula dvoumetrová ruka oblečená v krajkách.

text **Kateřina Černá**, foto **Ondřej Košík**





„Když chce člověk udělat sochu, musí občas i ostříhat psa nebo vyprat vanu rybích šupin,“ vypráví Erika, která polystyrénu říká mramor chudých a je jedním z mála lidí, co s ním dlouhodobě a rádi pracují. Většinu umělců totiž odradí představa typického zvuku, který běžně při řezání vydává. Odměnou za to, že našla způsob, jak s polystyrénem pracovat, je jí lehkost a éteričnost, kterou její sochy vyzařují, i když mají většinou okolo dvou metrů. „Pokud víte, kam říznout a jak s tím materiálem zacházet, tak je to naopak velmi tichá a povznášející práce,“ vysvětluje, zatímco připravuje kávu. Na dřevěné podlaže od barev jsou pečlivě rozloženy černé čtvrtky s ilustracemi k Rilkeho knize, která na podzim vychází ve vydavatelství LEDA. Žijí na nich svým životem zvláštní bytosti, brouci, vlají šaty a poskakují kostlivci. Jedna z těch éterických postav leží čerstvě dokončená na pracovním stole...

Eriko, co ztělesňuje ta bytost?

Tohle je postava matky, zároveň ženy, která přichází a také představuje blížící se smrt. Jsou to všechno pocity a dojmy. Na jedné stránce je tolik informací, tolik textu, a tak se snažím zhmotnit spíš pocit a dojem z četby než něco příliš konkrétního.

V čem je vám ta kniha blízká a jak probíhá proces tvorby ilustrací?

Je to jedna z nejvýznamnějších knih světové literatury, takže už to samo o sobě je pro mě svazující, protože chci vystavit hold Rilkemu. Ta knížka je depresivní, úzkostná, i když tam jsou samozřejmě i milejší momenty. Rilke se v ní vyrovnává se svým přístupem ke křesťanství, k náboženství, se svým dětstvím, svým vztahem k ženám. Hodně se tam objevuje smrt a samota. Taková kniha osloví pouze určité množství čtenářů, ale já sama mám k Rilkemu hluboký vztah a jeho postavou se zabývám už pátý rok. Je to pro mě velká čest, že můžu dělat k jeho knize ilustrace. A zajímalo by mě, co by na to řekl, kdyby je mohl vidět. Rilke je sám o sobě je hrozně zajímavá postava a baví mě i jeho soukromý život, jeho vztahy k ženám.

Za svůj život měl nespočet přítelkyň a žen mecenášek, které mu umožňovaly, aby mohl tvořit a psát básně. A musel to být velmi jemný, křehký, empatický muž, který byl zároveň svým způsobem hajzlík, který ty ženy využíval, jak říká můj kamarád překladatel. Měl obrovský dar slova a povídat si s ním nebo psát si s ním dopisy, to musel být obrovský zážitek. Taky bych jej chtěla potkat na živo. Ale i takhle jsem se s ním daleko víc sblížila. Tu knihu jsem četla asi pětkrát a čte se hodně těžce. Než přečtete jednu stránku, tak vám to dá docela zabrat. Na jedné straně je tolik příběhů, tolik informací, že se ztratíte během jednoho odstavce. Jsou to silné pocity a dojmy.

Proč myslíte, že je jeho osobnost tak fascinující?

Rilke měl hrozně zajímavý osud, protože jeho starší sestra zemřela a on, když se potom narodil, tak mu maminka začala říkat jejím jménem a začala ho oblékat do jejích šatů a oblečený jako děvče chodil asi do šesti let. A maminka s ním pořád mluvila, jako by to byla jeho sestra. No a pak nastoupil otec, který jej poslal na vojenské učiliště. A tohle by bylo pro každé dítě nesmírně frustrující, nejspíš proto byl tak precitlivělý a nevěřil si a hledal v ženách nějakou normální matku a nějakou oporu. A v této knize se poprvé vrací do svého dětství. Pořád je tam mrtvá matka a mrtvá sestra a vlající šaty a sedící smrt. Je to celé hodně dekadentní, což se možná trefuje do atmosféry dnešní doby, která s sebou přinesla pandemii a válku.

Vaše výstava prací, co vznikla během pandemie, nesla název „Šílenství je stráž noci“, který je úryvkem Rilkeho básně...

Ano, je to úryvek Rilkeho básně. Na mě ta báseň, kterou jsem si četla v době covidu, kdy byl člověk v ateliéru osamělejší víc než normálně, zapůsobila hodně silně. Takže to byl víc než příhodný název pro celou výstavu prací, které v té době vznikly.

Poté co jste ztvárnila Rilkeho ženy, přišla Alma a její muži.

Mají ti dva něco společného?

Hledala jsem někoho, kdo bude k Rilkemu v protikladu



v ženském světě, a našla jsem Almu Mahlerovou, což je také výrazná postava. Byla to nejen půvabná žena, ale zároveň si dokázala vybrat čtyři velmi výrazné umělce z různých profesí a z nich udělala hvězdy. První byl Gustav Mahler, hudební skladatel a dirigent a během vztahu s ním se zamilovala do Waltera Gropia, architekta Bauhausu. Od něj vesele dál přešla k Oskarovi Kokoschkovi a zakončila svůj život s Franzem Werfelem, ale vždycky jim řekla, že musí vytvořit nějaké životní dílo, a pak teprve s nimi bude něco mít. Takže z nich dokázala dostat to úplně nejlepší, co v nich bylo. Ona žila v podobné době jako Rilke a ty muže také tak trochu využívala, stejně tak jako on využíval ty ženy. Když jsem vyřezávala Almu Mahlerovou, tak mi najednou prasklo něco v oku. Byl srpen, svítilo prudké slunce a já jsem v tom bílém polystyrénu vyřezávala vlásek po vlásku a najednou jsem přestala vidět. Udělala se mi krevní sraženina uvnitř oka. To se údajně stává letcům nebo pod nějakým šíleným tlakem. A tím jedním okem pak vidíte úplně jinak, vidíte jinak například barvy, jiné je i prostorové vidění. Půl roku jsem na to oko opravdu neviděla a během léčby jsem vytvořila cyklus asi šedesáti autoportrétů. Říkala jsem si, že buď se zblázním, nebo z toho něco vytěžu, a tímhle způsobem jsem si vlastně vedla deník. Vždycky jsem se na sebe

podívala tím jedním okem do zrcadla a šla jsem ztvárnit, jak se ten den vidím a cítím. Zaznamenávala jsem takhle každý den, a když to pak už začalo odcházet, tak mě to přestalo bavit dělat. Nikdy předtím jsem autoportréty nedělala.

Původně jste ale studovala malbu. Vlastně vás ten fyzický problém v kombinaci s psychickým stavem přivedl zpět...

Ano, přivedlo mě to zpátky k malbě a kresbě. Posledních třicet let jsem jenom vyřezávala. Ani teď ještě pořádně nedokážu zaostřit na bílou plochu a s těmi noži jsem byla čím dál tím víc pořezanější a pořezanější. Mám jizvy hlavně na stehnech, protože když například někdo zazvonil, tak mi skalpel upadl a často se mi zabodl do nohy. Tak jsem si řekla – dost řezných ran. Když teď pracuji na kresbách, tak jsou zranění minimální. (smích)

Věděla jste vždycky, že budete umělkyně?

To asi ne. Ale tohle je původně tátův ateliér, ze kterého jsem ho vyštvala, když mi bylo asi dvacet. To se naši stěhovali do domku a táta si zařizoval nový prostor pro svou práci. A já jsem si to tady úplně vyčistila od jeho věcí a začala pak vyřezávat ty velké polystyrénové sochy.





Proč zrovna polystyrén?

Bylo to těsně po revoluci a já jsem hledala nějaký materiál, který by byl zároveň lehký, a přitom by se z něj daly dělat velké věci. Nejdřív jsem si to nahrubo ořezala pilami, pak noží a pak jsem pokračovala v detailu skalpelem. Mohla jsem si sochu pomalovat nebo něčím polepit a nejmí mě fascinovalo, že já jako žena můžu dělat tak velké sochy. Připadalo mi to jako takový mramor chudých.

Vrátíme k tvorbě vašeho táty, kterou zná snad úplně každý.

Na ilustracích Adolfa Borna vyrostly celé generace. Jaký k těm jeho postavám máte vztah?

Já si jeho tvorby hrozně vážím. On byl skutečný workoholik, vstával ráno v šest a hned pracoval. Osobně si myslím, že umělec by měl být takto posedlý. Táta neměl moc rád, když jsem za ním chodila do ateliéru, protože se pak nemohl soustředit, a tak jsem všechny ty ilustrace viděla už jako hotový produkt v knížkách. Takže jsem si jeho ateliér nikdy předtím nemohla pořádně užít. Táta neměl rád, když jsem mu sahala na barvy, a já vždycky toužila vybarvit ty věci, co měly zůstat černobílé. Například dělal komiksy do Čtyřlístku a já jsem měla ráda, když se mu tam něco nepovedlo a mohla jsem si to výjimečně vybarvit.

Své sochy často upravujete na povrchu barvami nebo polepáním peřím, rybími šupinami, krajkou, a dokonce psími chlupy. Kde sháníte materiál na to, abyste mohla polepit dvoumetrovou sochu?

To je různé. Na rybiho muže jsem si například nechala přivést odněkud z Jižních Čech tři pytle rybích šupin, ale oni to přivezli i s vnitřnostmi, tak jsem to musela všechno nalít do vany a pak jsem ty šupiny prala. Bylo léto, hrozné vedro a strašně to páchlo. Pak jsem ty šupiny musela vysušit a dávala jsem je do knihy a z toho jsem pak dělala rybiho muže. Lepila jsem šupinu po šupině na polystyrénovou sochu v nadživotní velikosti. Do Faustova domu jsem zase dělala takovou ďábelskou ruku a ta byla olepená černými chlupy. To jsem měla štěstí, že jsme tenkrát měli velkého knírače a já jsem měla dost materiálu. Někdy kvůli soše musíte ostříhat i psa.

Vaše sochy často vyprávějí příběhy, se kterými se setkáváte zcela náhodně, což je i téma domácí prostitutky...

Když jsem sháněla inzerát se psy, tak jsem objevila v Annonci, že mezi ojetými koly a domácími mazlíčky je sekce domácí prostitutky. Byly tam inzeráty různých žen různého věku s neuvěřitelně zajímavými texty, a tak

jsem si řekla, že by bylo dobré tyto ženy ztvárnit. Velkou roli tam vždycky hrálo zajímavé spodní prádlo a boty na vysokém podpatku, všechny obličejové byly rozmížené. Já jsem měla tenkrát nějaké šperky z Jablonce a rozhodla jsem se jimi ty sochy ozdobit. Tenkrát jsem vyřezala asi třináct žen, kterým jsem udělala takové lebkoidní tváře. Vyhrála jsem si s tím erotickým oblečením. Jsou ve strašně zvláštních pozicích, a přitom je to ztvárněno podle reálných pozic z těch inzerátů. Když byly ty ženy poprvé vystaveny v Karlových Varech, tak se přišla podívat nějaká paní učitelka se studenty a chtěla se podívat tak detailně, až si zranila oko. Pak byly vystaveny v Domě umění v Brně a tam to nějaký pán nevydržel a srazil jednu ze stěny, takže museli zavolat restaurátory, aby ji opravili. Pak byly vystaveny v Americe a Meda Mládková řekla, že pokud v té galerii bude něco tak sprostého, tak do té místnosti vůbec nevkročí.

To bych do paní Medy neřekla, že byla tak puritánská... To by ji nejspíš pobouřila i tahle vousatá dáma. Kdopak to je?

To je svatá Starosta převedená do současnosti. To jsem vytvořila v období, když jsem se vydala pěšky do Compostely. Zpracovala jsem pak cyklus poutníků. Taky jsem hledala, ke

kteří svatě se u nás lidé často obracejí, a Starosta je v tom ohledu nejvýraznější postavou.

Co vás přivedlo k tomu putování?

Nejdříve jsem si o téhle poutní cestě přečetla vše dostupné a pak tady byla touha vzít si jen to nejnútější a jít. Jen jdete a máte cíl a přemýšlíte si u toho a je to velmi osvobozující. Jsem strašně ráda, že jsem se k této cestě odhodlala, protože to fakt za to stojí.

Vytvořila jste také několik soch představujících ženy umělkyně...

Je to taková pocta zemřelým kolegyním, umělkyním a mecenáškám. Frida Kahlo, Madam Pompadour, Camille Claudel, Toyen... Jsou to ženy, které mě velmi ovlivnily a mám je ráda. Vystavila jsem je ve Špálovce a byl tam také můj autoportrét.

To je ta rozpúlená socha?

Připadala jsem si taková rozdělená, rozpolcená. Když je člověk umělkyní a matkou zároveň, má pocit, že sedí na dvou židlích...